

EVALUERING AF LÆRERUDDANNELSEN: DE AMBITIØSE FALDER FRA

Tag kvalificeret faglighed alvorligt og giv som andre nordiske lande slip på den skrabede fireårige model. Sådan lyder anbefalingen fra Hans Dorf, lektor emeritus på DPU, Aarhus Universitet. I sin nye bog går han evalueringerne af den nyeste læreruddannelse efter i sømmene.

Af EVA FRYDENBERG HOLM

Det faglige niveau skal styrkes. Teori og praksis skal kobles bedre sammen. Og så skal uddannelsen være attraktiv for de ambitiøse studerende.

Sådan lød hovedambitionerne bag den læreruddannelse, der blev til i en bred politisk aftale i 2012.

Men ambitionerne er ikke indfrie. Det konkluderer en ekspertgruppe i den slutevaluering af uddannelsen, der netop er offentliggjort. Og det konkluderer også lektor emeritus på DPU, Aarhus Universitet, Hans Dorf, i sin nye bog *Skolepolitik og undervisningskvalitet i Danmark*. I bogen undersøger han de seneste årtiers folkeskole- og læreruddannelsesreformer, bl.a. ved at se på nordisk læreruddannelsesforskning og på delevalueringerne af den nuværende læreruddannelse.

“Intentionen var at skabe en fagligt stærkere og mere attraktiv læreruddannelse, der i højere grad afspejlede folkeskolens behov. Det er ikke lykkedes. Og spørgsmålet er, om det overhovedet er muligt inden for den nuværende ramme. Den forskning og de evalueringer, jeg har set på, peger på, at vi har nået grænsen for, hvad man kan opnå med de nuværende ressourcer og den fireårige ramme, vi stædigt holder fast i,” siger Hans Dorf.

I sin bog udfolder han en række svagheder i den nuværende læreruddannelse, herunder

uddannelsens struktur, den vage inddragelse af forskning, den mangelfulde sammenhæng mellem teori og praksis og den lave studieintensitet. Allesammen forhold, der står i vejen for at indfri ambitionerne, og som ligger i tråd med de fokuspunkter, ekspertgruppen bag slutevalueringen peger på.

Men Hans Dorf stiller i sin bog også skarpt på en overordnet problematik, som han mener, har været overset gennem årtier:

“På trods af at der har været politisk fokus på styrket faglighed siden årtusindeskiftet, har der ikke været mange forsøg på at indkredse, hvad faglig kvalificering egentlig vil sige. Der har været en skolepolitisk tradition for at sætte faglighed op som modsætning til personlig udvikling, sociale kompetencer og trivsel. Men styrket faglighed i et moderne demokratisk samfund står ikke i modsætning til personlig udvikling, sociale kompetencer og trivsel. Tværtimod bør faglighed forstås som en personlig, aktiv og undersøgende fordybelsesproces, hvor man kvalificerer sin forståelse. Og det bør en læreruddannelse afspejle,” siger Hans Dorf.

Han mener, at en ny faglighedsforståelse er intet mindre end nøglen til at udvikle en læreruddannelse, der kan leve op til de ambitioner, der lå bag den seneste reform.

Ny forståelse af faglighed

Kvalificeret faglighed i et moderne samfund skal, ifølge Hans Dorf, forstås som et samspil mellem en mangfoldighed af erkendelsesformer – kognitive, oplevelsesmæssige, æstetiske og intuitive, der i undersøgende processer skaber mulighed for en ny forståelse – og for at blive bragt steder hen, man måske ikke vidste fandtes.

“Det gælder for små børn – og det gælder for forskere, og det gælder for alle derimel-

lem. Hvis altså man reelt ønsker at kvalificere til faglig fordybelse, selvstændig tænkning og fornyelse – og ikke bare vil tilpasse til en autoriseret forståelse, som elever og studerende kan måles på,” siger Hans Dorf.

Skal læreren kunne tilbyde eleverne i folkeskolen en undervisning, der udvikler en sådan kvalificeret faglighed, stiller det krav til den faglighedsforståelse, der er i højsædet på læreruddannelsen:

“Det er klart, at lærere, der som studerende har fået øvelse i at arbejde med undersøgende faglige læreprocesser, har bedre forudsætninger for at arbejde ud fra en sådan forståelse af faglig kvalificering i praksis.”

Manglende involvering i forskning

En del af ambitionen om at styrke fagligheden på læreruddannelsen var i højere grad at inddrage forskning. Det er sket i en vis udstrækning, men ikke tilstrækkeligt, vurderer både Hans Dorf og ekspertgruppen. Bl.a. er der ifølge evalueringen for lidt forskningslitteratur – især af den internationale slags.

Også undervisernes deltagelse i forskning kritiserer evalueringen; for nok er de fleste involverede i forskningsprojekter, men det er usikkert i hvilket omfang – og i hvilken kvalitet. Hvad angår de studerende, er det under ti procent af dem, der har været involveret i forsknings- og udviklingsprojekter under deres uddannelse.

“Det er en stor forskel i forhold til for eksempel den finske uddannelse, hvor det er reglen, at alle studerende inddrages i forskningsarbejde i løbet af deres studietid. Og her peger ekspertgruppen på noget vigtigt. Den siger nemlig, at involvering i forskning er vigtigt for at kunne arbejde videre livslangt i en undersøgende professionsrolle,” siger Hans Dorf og uddyber:

“Og det er jo netop min pointe. Ikke blot skal lærerstuderende kende til forskning, fordi de skal vide noget om, hvad forskningen ved om skole og undervisning. Og ikke blot skal de selv udvikle en forskende, undersøgende holdning til deres egen profession. De skal også kunne være forbilleder for skoleelever, der skal udvikle denne faglighedsforståelse. Og netop derfor skal læreruddannelsen sikre, at de studerende systematisk inddrages i forskning – fx i forbindelse med praktikken.”

Praktik som forskningsfelt

Et af de få områder, det ifølge evalueringen til dels er lykkedes at løfte, er praktikken. Bl.a. har man indført kompetencemål og prøver, og de studerende oplever en bedre

Frafaldet på læreruddannelsen har ikke ændret sig væsentligt, men det har forskudt sig, så det i stigende grad er de ambitiøse studerende, der forlader uddannelsen.

»Den forskning og de evalueringer, jeg har set på, peger på, at vi har nået grænsen for, hvad man kan opnå med de nuværende ressourcer og den fireårige ramme, vi stædigt holder fast i.«

Hans Dorf

sammenhæng mellem teori og praksis. Men ambitionerne er langt fra indfrie, mener ekspertgruppen bag evalueringen, der anbefaler, at praktikken opfattes som et forskningsfelt og bliver gjort til genstand for teoretisk refleksion. Hans Dorf er enig:

“Det handler igen om, at de studerende skal udvikle deres evne til at gå undersøgende og reflekterende til værks. Desuden viser forskning, at jo mere intensivt, praktiksteder og læreruddannelsessteder arbejder sammen og integrerer det teoretiske studium med praksisundersøgelser og praksiserfaring, jo hurtigere overvinder ny-dimmitterede lærere praksis-chokket. Chokket kan ikke undgås, men det kan forkortes,” forklarer Hans Dorf og fremhæver et forsknings- og uddannelsesprojekt fra Holland.

Her skabte man en tæt kobling mellem de tre involverede parter i praktikken: Praktikvejleder, underviser og den studerende. Det gjorde man bl.a. ved at lave små undersøgelses- og refleksionsprojekter inde i praktikperioden. Det bevirkede, at starten på praksis ikke blev helt så svær for de ny-dimmitterede.

Hans Dorf fremhæver, at den danske læreruddannelse her har en særlig udfordring i forhold til at skabe en optimal kobling mellem teori og praksis:

“Dels er det undtagelsen snarere end reglen, at praktikvejlederen har en særlig uddannelse til funktionen, dels tyder både vurderinger i evalueringen og tidligere dansk forskning på, at praktikvejlederne savner at have fælles fagligt sprog med underviserne på læreruddannelsen. Her spiller det meget sandsynligt ind, at praktikvejledere – og lærere i det hele taget – ikke som underviserne på læreruddannelsen har en kandidatuddannelse som baggrund.”

For lavt fagligt niveau

Den styrkede faglighed var den nye læreruddannelses helt store ambition. Men det er ikke gået så godt med at indfri den. I sin årsberetning for 2016-17 fremhævede Censorformandskabet for læreruddannelsen, at en betydelig del af censorerne – på tværs af alle fag – vurderede, “at det fagfaglige vidensniveau hos de studerende simpelthen ikke er tilstrækkeligt højt til at sikre undervisning af høj kvalitet i folkeskolen.”

Både Hans Dorf og ekspertgruppen peger på, at uddannelsens målstyringssystem i sig selv er

LÆRERUDDANNELSENS SVAGHEDER

I bogen *Skolepolitik og undervisningskvalitet i Danmark* fremhæver Hans Dorf en række udfordringer i den nuværende læreruddannelse. Udfordringerne ligger i tråd med dem, der fremhæves i den netop offentliggjorte evaluering af uddannelsen:

Lav studieintensitet

Alt iberegnet bruger en gennemsnitsstuderende 25 timer om ugen på uddannelsen. Der er således reelt ikke tale om en fuldtidsuddannelse, konkluderer evalueringen.

For lidt inddragelse i forskning

Kun ti procent af de studerende er involveret i forsknings- og udviklingsprojekter i løbet af deres uddannelse.

Modulstrukturen er uhensigtsmæssig

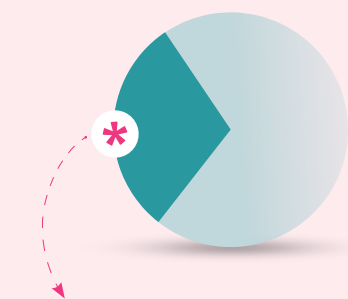
Den nye modulstruktur har skabt større fleksibilitet, men det er sket på bekostning af sammenhæng, progression og faglig fordybelse.

For vag sammenhæng mellem teori og praksis

Selv om praktikken ifølge evalueringen har fået et løft, er sammenhængen mellem teori og praksis stadig ikke god nok. Evalueringen anbefaler, at praktikken i fremtiden bliver opfattet som et forskningsfelt og gjort til genstand for teoretisk refleksion.

Målstyringssystemet er ikke optimalt

Antallet af videns- og færdighedsmål er så stort, at målene ikke kan nås med den fornødne dybde, og kompetencemålene er for fokuserede på praksisfærdigheder.

30 procent af de studerende, der starter på læreruddannelsen, falder fra. Frafaldet har forskudt sig, så det i højere grad er de ambitiøse studerende, der fravælger at blive lærere.

Kilder: Kvalitet og relevans i læreruddannelsen. Ekspertgruppens evaluering og vurdering af læreruddannelsen af 2013. Styrelsen for Forskning og Uddannelse, december 2018. Hans Dorf: Skolepolitik og undervisningskvalitet i Danmark, Aarhus Universitetsforlag 2018.

en del af problemet. Antallet af videns- og færdighedsmål er så omfattende, at målene ikke kan nås med den fornødne dybde. Desuden er det problematisk, at de er så fokuserede på praksiskompetencer. For nok skal lærere uddannes til at være dygtige praktikere. Men vejen dertil er ikke så simpel, som reformen her foregiver, forklarer Hans Dorf:

“Læreruddannelse er ikke en mesterlære, hvor man opøver praksiskompetencer, der kan omsættes direkte til praksis. En læreruddannelses opgave er at sikre, at de studerende får en kundskabs- og færdighedsbasis i undervisningsfag og pædagogiske fag, som sammen med refleksion og øvelse kan gøre dem til dygtige praktikere. Det giver derfor ikke mening at sætte mål op, der for eksempel handler om, at de studerende skal kunne afholde en skole-hjem-samtale. Det ligger uden for uddannelsen.”

Ekspertgruppen såvel som Hans Dorf langer også ud efter læreruddannelsens nye struktur med et stort antal mindre moduler, de studerende kan vælge i stort set den rækkefølge, de vil.

“Modulerne var tænkt som et bidrag til fleksibilitet og internationalisering. Det har de også bidraget til, ligesom de nok også har skabt bedre økonomi på en presset læreruddannelse. Men det har været på bekostning af den faglige fordybelse, det faglige fællesskab, progression og sammenhæng. Desuden mangler der sammenhæng mellem moduler og kompetencemål. Og så er det ifølge evalueringen for nemt at få modulerne godkendt,” forklarer Hans Dorf.

Endnu et forhold stiller sig i vejen for styrket faglighed, nemlig uddannelsens omfang. Evalueringen fastslår, at læreruddannelsen reelt ikke er et fuldtidsstudium. Alt iberegnet bruger en gennemsnitsstuderende 25 timer om ugen på uddannelsen. Og ekspertgruppen konkluderer, at “der er for mange studerende, der slipper gennem læreruddannelsen med en for ringe studieindsats.”

Den lave studieintensitet går ikke bare ud over fagligheden. Den smitter sammen med de lave krav også af på frafald og rekruttering til uddannelsen:

“Frafaldet på læreruddannelsen har ikke ændret sig væsentligt, men det har forskudt sig, så det i stigende grad er de ambitiøse studerende, der forlader uddannelsen. Man kan sige, at et uambitiøst fagligt niveau får de ‘forkerte’ studerende til at fravælge at blive lærere. Og det gør det jo ikke nemmere at øge uddannelsens prestige og tiltrække nye, ambitiøse studerende, som jo var ambitionen.”

En ny femårig uddannelse

Den fagligt stærke og attraktive læreruddannelse lader altså vente på sig. Det fastslår den dugfriske evalueringsrapport, og det fastslår også Hans Dorf på baggrund af sin grundige gennemgang af både forskning og evalueringer. Men spørgsmålet er, hvad der så skal til for at skabe en læreruddannelse, der klæder de studerende kvalificeret på til at undervise i folkeskolen?

Står det til Hans Dorf, skal fremtidens danske læreruddannelse være en femårig uddannelse, der er forsknings-, undersøgelses- og praksisorienteret. Ligesom i andre nordiske lande.

“Læreruddannelsen er nødt til at ændre sine strukturer, hvis de studerende skal udvikle en faglighed, der afspejler folkeskolens behov. Både forskningen – og nu evalueringen – viser med al tydelighed, at den nuværende struktur ikke giver tilstrækkelig mulighed for at skabe faglig fordybelse, undersøgende læreprocesser og refleksion over sammenhæng mellem teori og praksis,” siger Hans Dorf.

En femårig forskningsbaseret læreruddannelse vil, ifølge Hans Dorf, også bidrage til det nødvendige løft af uddannelsens prestige:

“Det vil give uddannelsen større tiltrækningskraft og anseelse. Det vil betyde, at lærerne står sig bedre uddannelsesmæssigt over for en befolkning, der i stigende grad er veluddannet. Ligesom det vil give lærerne en fælles faglig basis med underviserne på læreruddannelsen. Endelig vil en femårig uddannelse kvalificere lærerne til i højere grad at kunne agere som sparringspartnere i forhold til det politiske niveau,” mener Hans Dorf.

Han stiller sig åben over for, om den femårige model skal høre hjemme på professionshøjskolerne eller på universitetet. Men han har et ønske til, hvordan målene for uddannelsen defineres i fremtiden:

“Lige meget hvor uddannelsen placeres, vil det være hensigtsmæssigt, hvis det politiske system nøjes med at definere uddannelsens overordnede formål og overlader formuleringen af detaljerede undervisningsmål til de professionelle.” ■

HANS DORF er lic.pæd. og lektor emeritus i pædagogisk sociologi ved DPU, Aarhus Universitet. Hans forskning har centreret sig om folkeskole og læreruddannelse. Han har selv været ansat i folkeskolen og på læreruddannelsen. Han har medvirket til udarbejdelse af bekendtgørelser til begge uddannelsesområder.